

VRTAČNIK

Smiljan Rozman

(Konec)

Ko je stopal čez tiho dvorišče rumene hiše, je nenadoma zaslišal nad sabo Nadin glas, ki je odmeval med visokimi zidovi. Pogledal je kvišku. Nad dvoriščem je bila razpeta streha večernega neba. Zagledal je Nado, ki mu je mahala globoko nagnjena čez okno in vpila: »Zadeli ste, zadeli ste, tatarata, zadeli ste!«

Obstal je kot prikovan, zrl v okno in ni vedel, kaj naj stori. Zdelo se mu je, da bo zdaj pa zdaj izgubil ravnotežje in padel. Če le naredi korak. Začutil je v sebi neizmerno veselje, prav tako, kot ga je nekoč občutil v otroških letih. Bilo je sladko, neizmerno in je mejilo na bolešt.

Nada mu je še vedno mahala z okna in vpila. Na okna so prihajali ljudje.

Vrtačnik je pokazal Nadi z roko, naj bo tiho, in zavpil: »Že dobro, že dobro, takoj pridem.«

»Hitro, hitro,« je vpila Nada in prav nič je niso motili ljudje na oknih.

Vrtačnik je, kolikor je mogel hitro, izginil z dvorišča, ne da bi odgovoril na vprašanje služkinje iz pritličja, koliko je zadel. Preskakoval je po dve stopnici, tako da se je moral v drugem nadstropju za trenutek ustaviti, ker je čutil, da ne more več naprej. V pljučih ga je dušilo, srce mu je razbijalo, bil je utrujen in slab, da se je moral oprijeti ograje.

Zgoraj so se odprla vrata. Vedel je, da je to Nada. Po stopnišču je zazvenel njen glas: »Kje pa ste, gospod Vrtačnik? Pohitite!«

Vrtačnik je samo pokimal. S težavo je prišel do stanovanja. Vrata so bila odprta na stežaj. Nada je stala pred njimi in držala v roki šop bankovcev po tisoč dinarjev.

»Poglejte, pogledjte!«

Vrtačnik se je le smejal, si brisal z robcem čelo in niti toliko moči ni imel, da bi spregovoril besedo. Hotel je vprašati, koliko, toda to se mu je zdelo zelo neumno pa se je le smejal in se veselil bolj Nadinega smehljajočega obraza kot pa denarja.

»No, stopite že noter!« Nada ga je prijela za roko in ga potegnila v stanovanje.

Gospodinja je stala pri odprtih kuhinjskih vratih in hitela: »Čestitam, gospod Vrtačnik, čestitam. Odložite že ta svoj kovček. Nekaj takega, kaj! Odložite že vendar kovček!«

Zdaj se je Vrtačnik šele zavedel, da stoji s kovčkom sredi sobe in da se mora zdeti zelo smešen. Spustil je kovček kar sredi sobe.

Gospodinja se je zasmejala: »V kuhinjo pridite in sedite. Ubogi moj fant. Saj bo sapo izgubil, tako je tekel po stopnicah.«

Res si je Vrtačnik v tem trenutku želel le to, da bi sedel. Toda do mize je bilo pet korakov in zbal se je, da bi med potjo morda ne klecnil in padel, kot je dolg in širok, po kuhinji. Zbral je vse moči, kar mu jih je ostalo, se pazljivo in počasi pomaknil do stola, sedel ter si globoko oddahnil. Srce mu je razbijalo, težko je dihal in glava ga je bolela.

Nada je prišla k mizi ter položila predenj bankovce.

»Uganite, koliko jih je?«

Vrtačnik je skomignil z rameni.

Gospodinja je rekla Nadi: »Nada, ne bodi neugnana. Naj se ubošček umiri. Ne vem, kaj bi bilo z mano, če bi zadela. Gotovo bi padla v nezavest.« V roki je držala steklenico in šilce. Napolnila je šilce ter ga postavila pred Vrtačnika: »Popijte, gospod Vrtačnik, prileglo se vam bo.«

Vrtačnik je na dušek zlil žganje vase. Čutil je, kako ga pekočina počasi umirja in kako se mu v ude vrača moč. Gospodinja je vprašala: »Še enega?«

Molče je prikimal. Ko je popil drugo šilce, mu je bilo mnogo bolje. Še vedno je sedel z nasmeškom na ustih ter zrl v bankovce pred sabo. In samo to si je želel, da bi lahko še dolgo sedel tako, ne da bi ga kdo karkoli povprašal.

Toda Nada je spet silila vanj: »Ja, recite že nekaj. Kaj niste veseli tega!«

Zdaj je spoznal, da mora res nekaj reči. Nekaj posebnega, izrednega, ker je bila tudi prilika prav posebna. Pa ni spravil nič drugega iz sebe kot: »Seveda, vesel sem, da.«

»Pravi otrok,« se je zasmejala gospodinja in spet nalila kozarček njemu in sebi.

»Uganite, koliko jih je,« je spet vprašala Nada.

Vrtačnik je skomignil z rameni: »Res ne vem.«

»Petdeset, petdeset tisoč,« je zavpila Nada.

Vrtačnik se je skoraj začudeno nasmehnil in pokimal.

»Kaj boste kupili?« ga je spet vprašala Nada.

»Ne vem, res ne vem.« Gledal je denar in pri najboljši volji ni vedel, kaj bi kupil. »Se bom še spomnil,« je rekel smeje.

»Seveda, za to je še vedno čas, kaj ne, gospod Vrtačnik?«

»Da,« je rekel. Zdaj mu je bilo boljše. Prvič ju je pozorneje pogledal in opazil, da sta v nedeljskih oblekah. Spomnil se je na svojo obljubo: »Ja, potem pa bomo odrinili, kaj ne,« je rekel s kolikor se da običajnim glasom.

»Kaj resno mislite?« je vprašala gospodinja.

»Seveda.«

»Medve sva pripravljene.«

»Prav,« je rekel Vrtačnik. »Samo trenutek. Preoblekel se bom.«

»V redu,« je rekla gospodinja.

Vrtačnik je vstal in hotel iz kuhinje. Takrat je Nada zaklicala: »Kaj pa denar, denar je vendar vaš!«

»Ah, saj res,« je rekel Vrtačnik, rdeč v obraz, vzel denar in odšel v sobo, za sabo pa je slišal gospodinjin glas: »Ubošček, čisto iz sebe je.«

S trolejbusom so se odpeljali do središča mesta, potem pa nadaljevali pot peš skozi park. Ko so prišli do gostišča, je začutil lakoto ter začel razmišljati, kaj bi naročil.

Skušal je pozabiti na denar in misliti le na hrano. Toda ni mu čisto uspelo, ker ga je Nada vedno znova in znova opominjala nanj. Zdaj je pripovedovala, kaj bi ona kupila, če bi imela toliko denarja, zdaj mu je spet predlagala, kako bi ga on najbolje izkoristil, in utihnila je le ob materinem opominu. Toda to je trajalo le malo časa, ker je spet začela klepetati sama s sabo. Vrtačniku je to klepetanje ugajalo, skoraj bi rekel, da ga je uspavalo. Jed mu je teknila in čutil je, kako ga vino greje in umirja.

Na zidu ob vratih je opazil rumeno puščico, na kateri je pisalo: Dancing. Pogledal je gospodinjo in Nado ter rekel: »Tukaj smo končali. Zdaj gremo plesat!«

»Plesat, krasno,« se je razveselila Nada.

Gospodinja pa je rekla: »Kako ste le prišli na to misel. Nada je še v šoli in lahko bi imela sitnosti, če bi jo kdo videl.«

Nada je našobila ustnice: »Saj sem v spremstvu staršev.« Pogledala je oba, zazdelo se ji je, da ga je polomila, in na vse grlo se je zasmejala.

»Kako se pa obnašaš,« je rekla mati. Vrtačnik pa je razmišljal, kakšen občutek bi imel, če bi bil z gospodinjo res poročen. Zdelo se mu je, da bi se čutil mnogo manj svobodnega, da bi mu bilo mnogo

slabše kot zdaj, in ob tej misli je poln zadovoljstva nazdravil: »Potem pa na zdravje, moji sreči!« Popil je kozarček do dna, gospodinja je naredila dva požirka, Nada pa je omočila ustnice.

Spodaj v Dancingu je bilo mračno, rumeno rdeča svetloba je vrgla na obraze ljudi nežne zasanjane maske ter jih naredila lepše in mlajše. Glasba je trepetala v tej svetlobi kot nevidne peruti. Vrtačnik je sedel gospodinja nasproti in bil je zadovoljen, ker se je prerekala z Nado zaradi Nadine nove obleke. Zdaj je lahko nemoteno poslušal glasbo in ju opazoval. Primerjal je njuna obraza. V tej motni svetlobi sta si bila zelo slična in na trenutke sta obe izgledali kot sestri. Spet je moral priznati, da je gospodinja še vedno simpatična in da bi rade volje z njo spal, le če bi ne bila njegova gospodinja. Čutil je, kako se ga je začelo lotevati razburjenje in kako je začel dihati hitreje. Tega se je skoraj prestrašil, prijel je kozarec in ga na dušek izpil.

Orkester je zaigral valček. Gospodinja ga je pogledala in vzkliknila: »Valček, gospod Vrtačnik. Tega morava na vsak način plesati. Se nikoli nisva plesala.«

»Prav, pa dajva,« je rekel Vrtačnik. Zaplesala sta in po valčku še vedno ostala na plesišču, čeprav so igrali druge plese, katere sta že zdavnaj pozabila ali jih pa sploh nista znala. Plesala sta pač po svoje, prestopala z noge na nogo, drsela po parketu, pazljivo, ker sta se bala, da bi jima ne spodrsnilo. Toda kljub temu je bilo Vrtačniku prijetno, ker je po dolgem času spet občutil ob sebi žensko telo.

Nada si je preganjala dolgčas pri mizi s tem, da je iz slamice delala možica.

Plesala sta, ne da bi spregovorila besedo, in občutil je, da se mu gospodinja vedno bolj približuje, vedno bolj stiska k njemu, tako da je nazadnje občutil na prsih njen težki dih.

Šele ko je glasba končala, je rekla gospodinja: »Lepo je bilo, res.«

Vrtačnik je samo pokimal, ker se mu ni ljubilo odpreti ust, tako mu je bilo prijetno.

Ko sta sedla k mizi in se odžejala, ju je Nada pogledala ter rekla: »Vidva plešeta, jaz se pa moram dolgočasiti. Drugič bom vzela s sabo kakšnega kavalirja.«

»Poglejte nehvaležnico,« je rekla gospodinja. »Nikoli ni zadovoljna.«

Nada je pogledala Vrtačnika: »Kaj bi ne bilo lepo, če bi bil zraven vaš Ivan. Ves večer bi plesala z njim.«

Vrtačnik jo je iznenadeno pogledal in se prisiljeno zasmel: »Seveda, to bi bilo res lepo.« Pomolčal je pa se še enkrat zasmel,

to pot iz vsega srca: »Res. Bila bi najlepši par. Še malo potrpi, ko pride drugo leto, bomo šli plesat vsak dan.«

Gospodinja je jezno vzela v roko kozarec: »Oh, tako sem žejna in to vino je imenitno.«

Vrtačnik je pokimal in še vedno gledal Nada, ker je vedel, da bo še nekaj rekla.

»Kako pa Ivan pleše?« je vprašala.

»Res ne vem. Ampak zdi se mi, da dobro. Vsi mladi fantje dobro plešejo.«

»Zna ‚Tržačana‘?«

»Tega pa ne vem. Toda če hočeš, ga bom vprašal v sledečem pismu.«

»Vprašajte ga, pa pozdravite ga v mojem imenu.«

»Bom,« se je razveselil Vrtačnik.

Nada je nadaljevala: »Pomislite, danes se mi je o njem sanjalo.«

»Kaj pa?« Vrtačnika je streslo.

»Nekaj lepega,« se je zasmejala Nada. »Ne povem.«

»Greva plesat, gospod Vrtačnik,« se je vmešala gospodinja in vstala.

Vrtačniku ni preostalo drugega, kot da je šel za njo, jezen, ker mu je pokvarila pogovor o Ivanu.

Po drugi steklenici je gospodinja sedla zraven njega, Nada pa je plesala z nekim fantom, ki ga je poznala s plesnih vaj.

Molčala sta, ker je bilo obema prijetno, sedeti v mraku pri mizi in opazovati sence na parketu. Ko je pogledal na mizo, se je nehote zalotil, da drži gospodinjin roko ter se z njo igra. S strahom jo je izpustil, gospodinja pa se je zasmejala in se presedla še bliže k njemu, tako da sta se dotikala z rameni.

Gospodinja je rekla: »Čas bi bil, da bi šli domov, kaj ne?«

»Res,« je rekel Vrtačnik, poklical natakarja in naročil taksi.

Gospodinja je vzkliknila: »Kakšna potrata!«

In Vrtačnik: »Človek ne zadene na loteriji vsak dan.«

»Prav imate,« je vzkliknila gospodinja, ga prijela za roko ter rekla: »Vi ste tako dober človek.«

Vrtačniku je postalo nerodno pa tudi prijalo mu je, odvrnil je: »Saj ste tudi vi dobra, zato sem toliko časa pri vas. Počutim se kot doma.«

»Vse poskušam, samo da bi vam ustregla, da bi vam bilo čimlepše pri nas.« Primaknila se je k njemu in ga pogledala naravnost v oči in zdelo se mu je, da so njene oči podobne očem ovce, ki se je izgubila na travniku in zaman išče nekoga, da bi jo peljal domov.

V taksiju so vsi skupaj zapeli »Na planincah«. Nada je hotela nadaljevati celo na stopnišču. Počasi so se vzpenjali. Luč je ugasnila že pred drugim nadstropjem. Gospodinja se je zahihitala in zaklicala v temo: »Gospod Vrtačnik, kje ste?«

»Tukaj,« je odvrnil.

Začutil je njeno roko. »Dajte mi roko, da ne padem.«

Ponudil ji je roko in jo povedel za sabo. Čutil je, kako se je prižela k njemu ter ga na hitrico poljubila na lice, ker ni v temi našla ust.

Vrtačnik je nehote spustil njeno roko in se prijel za mesto, kamor ga je poljubila, in kljub jezi, ki mu je zavrela v prsih, se mu je vse skupaj zdelo prijetno. Tolažil se je, da to nič ni in da je s svojimi predsodki kot kak zakrknjen samec. Spet je poiskal njeno roko ter jo povlekel za sabo.

Nada je pred njima pritisnila na gumb in čez stopnišče se je ulila umazana rumena svetloba.

Nada se je zasmejala: »Kot dva zaljubljenca.«

Nehote sta se spustila, ne da bi se pogledala.

Ko so bili v kuhinji, je rekla gospodinja: »Črno kavo bom skuhala. Ta se bo prilegla.«

Vrtačnik je zadovoljno prikimal. Nada pa je rekla: »Jaz grem spat. Če pijem črno kavo, ne morem spati. Lahko noč, pa hvala lepa za vse skupaj, gospod Vrtačnik. Bilo je krasno.«

Vrtačnik je ves srečen zamahnil z roko: »Že dobro, že dobro, lahko noč!«

Nada je odšla v svojo sobo.

Vrtačnik in gospodinja sta pred kavo popila še vsak po eno žganje. Potem sta pila kavo in kasneje je gospodinja Vrtačniku prerokovala iz skodelice, kar je bilo tako smešno, da sta spet pila žganje.

Vrtačnik ni vedel, kako je prišel v posteljo. Bilo mu je zelo prijetno in zdelo se mu je, kot da pada v oblak mehke bele vate. Vedno globlje je padal, tako da ga je kljub prijetnosti postalo strah, pa je skušal najti z rokami opore in nenadoma je ob sebi otipal golo žensko telo. Bilo je toplo, mehko kot fin, nalahko vlažen žamet. Pustil je, da mu roka potuje po tej mehki toploti in da riže vanjo. Potem se mu je začelo dozdevati, da ni nekaj v redu, da se dogaja nekaj, kar ni v nobeni zvezi z njim samim. Postalo ga je strah in odmaknil je roko in skušal se je prevaliti na drugo stran, daleč od mehkega telesa. Takrat so ga objele močne roke in glas mu je šepetal: »Pusti, ne bodi neumen, pridi k meni, boš videl, lepo bo, zelo lepo.« »Ne, ne smem, res ne,« je šepetal in ni se mogel spomniti, zakaj pravzaprav ne sme.

»Objemi me, daj tako, močno me objemi, saj vem, da sem ti všeč, objemi!« Roki sta se ga oprijemali kot dve veliki živali in ga prižemali na mehko toploto, da mu je v telesu vrela kri. Spet je otipal mehki žamet in zazdelo se mu je, da se ga oklepa kot debela, topla odeja. Občutil je, kako sta se mu na usta prisesali debeli vlažni ustnici, pa ni hotel misliti na prav nič več in se je oklenil telesa, tako da ga je začutil v zadnjem kotu svojih možgan.

Ko se je drugi dan prebudil, ga je bolela glava in ni se prav spomnil, kje je. Šele ob pogledu na Ivanovo sliko, na okno z modrim nebom in rdečo streho in na nočno omarico z jogurtom, sladkorjem in kruhom je vedel, da je doma. Sedel je. Takrat je ob jogurtu zagledal listek in na njem: »Ljubi, šla sem na trg, takoj se vrnem. Bodi priden!«

Čutil je, kako se mu je začel v srcu nabirati strah, kako se mu je začel oprijemati udov in mu pritiskati na lobanjo. Prejšnja bolečina mu je splahnela in čutil je samo še hlad tal, ki se mu je lepil na bosa stopala.

Začel se je oblačiti, kolikor je mogel hitro, ker ni hotel na noben način pričakati gospodinjo v stanovanju. Zdaj mu je začelo počasi prihajati v spomin vse tisto, kar se je zgodilo ponoči. Bil je jezen nase, da se je udaril z dlanjo, kolikor je mogel, po čelu. Toda vedel je, da to nič ne pomaga. Zdaj se ni več dalo popraviti in preostalo mu je le še to, da najde nekje drugo sobo ter se preseli, saj pri gospodnji ni mogel več ostati. Vedel je, da se ga bo oklenila tako, kot se znajo okleniti le zrele ženske, ki nimajo v življenju več veliko pričakovati. Vedel je, da mora čimprej od tod, samo da je ne bo srečal. Po stvari bo prišel kasneje, ji na kratko povedal in odšel, preden bi se dodobra znašla.

Nič se ni obril. Vzel je svoj kovček in odšel iz sobe. V predsobi je vzel iz skrinjice pismo in odhitel po stopnicah v pritličje. Krenil je mimo poravnanih posod za smeti na dvorišče, in ko je bil na sredini dvorišča, je nenadoma pri drugem vhodu sredi sončnega jezika zagledal gospodinjo in Nado. Obstal je kot prikovan. Mislil je zbežati nazaj, toda vedel je, da je to nemogoče, pa je le stal in čutil je, kako se mu na čelu nabira znoj in kako ga stresa mraz.

Nada je pritekla in zavpila: »Kako je kaj, gospod Vrtačnik?«

Stal je sredi dvorišča in ni vedel, kaj naj bi ji odgovoril. Prisiljeno se je smejal in mrmral: »Kar dobro, hvala.«

»Mama, poglej, bolan je. V posteljo bi moral.«

Vrtačnik je čutil, da je res bolan in da bi bilo res najbolje, če bi šel v posteljo. Kolena so mu klecala in kovček v roki mu je postal težak, da ga je moral še krepkeje prijeti.

»Ja, kaj je, dragi fant,« je vprašala gospodinja in se mu smejala v lice. »Nič drugega ni, kot mačka imaš od včeraj —. Lepo z nama se vrni. Naredila bom dobro limonado, ta prežene vsakega mačka.«

Vrtačnik je, jezen, ker ga je tikala, zmajal z glavo. »Ne, ne grem!«

»Kam pa si namenjen zdaj pred kosilom?«

»Nekaj bi moral govoriti z vami. Na samem.«

Gospodinja ga je pogledala s strahom v očeh. »Saj se lahko pogovoriva v stanovanju.«

»Ne, tukaj.«

Gospodinja je pogledala Nado: »Nada, skoči naprej. Prišla bova za tabo.«

Nada je začudeno pogledala mater, pokimala in odšla v hišo.

Vrtačnik je stal sredi dvorišča pred gospodinja in ni vedel, kako bi začel. Taval je s pogledom po visokih zidovih hiše, kot da bi iskal opore. Zidovi so se temni dvigali proti nebu in pri tretjem nadstropju je bil zid, ki je gledal proti soncu, presekan z rumeno svetlobo. Okna so zrla v dvorišče kot slepe oči, samo Franckino je bilo odprto in zato je bilo bolj temno in ne tako sivkasto motno kot druga.

»Ja, kaj je, moj veliki fant,« je vprašala še enkrat gospodinja.

Pogledal jo je, se zazrl v tla in rekel počasi: »Selil se bom.«

Gospodinja je prebledela in spustila na tla svojo mrežo s sadjem in zelenjavo. Breskva je padla iz mreže, se skotalila počasi proti kanalu ter se ustavila nad rešetkami. Gospodinja se ni zmenila zanjo. Gledala je Vrtačnika z velikimi vprašujočimi očmi, kot da bi ne razumela, kar ji je pravkar povedal. Molče je majala z glavo, na dvorišču je bilo tiho, tako tiho, da se je slišalo, kako se je v četrtem nadstropju odprlo okno. Vrtačnik je pogledal kvišku in zagledal na oknu Nadino glavico. Nehote ga je zaskalelo pri srcu.

»Pa zakaj, pa zakaj prav zdaj?« je skoraj zašepetala gospodinja.

»Moram. Ne smem ostati, zaradi tistega včeraj. Ne smem ostati tukaj.«

Gospodinja je še vedno majala z glavo: »Nemogoče, ne morem verjeti, kar praviš. Bilo je tako lepo. Čutila sem, da je tudi tebi všeč. Čutila sem, da me imaš rad. Že dolgo sem čutila, čeprav si skušal zakriti. Ženske to vedno čutimo. Kako lepo bi lahko živeli skupaj. Tudi z Nado se razumeta. Ne moreš biti vedno sam... «

»Ne morem, res ne morem ostati tukaj,« jo je prekinil Vrtačnik in občutil, kako postaja nestrpen in nervozen. »Ne morem ostati, dobro

veš zakaj. Ne morem zaradi Ivana. Kaj bi rekel, če bi zvedel. Poznam ga. On ne bi tega razumel. Res ne.«

Gospodinjinine oči so prestrašeno zrle v njegov blede obraz. Ustnice so ji trepetale. »Kako praviš, zaradi Ivana? Ne bo zvedel. Pusti Ivana, vsaj zdaj ga pusti pri miru.«

»Ne morem, rečem ti, ne morem. Sama veš, da ne. Ivan mi je edino, kar imam.«

Gospodinja je od jeze priprla oči. Stiskala je ustnice in majala z glavo. »Ivan, praviš?«

»Da, Ivan.«

»Tisti, ki je v Kanadi.«

»Da, v Kanadi,« je rekel s tresočim glasom Vrtačnik.

»Ki je našel prijetno družbo?«

»Da.«

Gospodinja je majala z glavo. »In začel hoditi na računski tečaj?« Prikimal je.

»Ki so mu zvišali plačo?«

»Da, zvišali so mu jo.«

»Pa si res prepričan, da je vse to res. Bodi pameten in razmisli še enkrat. Kaj si res prepričan.«

Gledal jo je s steklenimi očmi in ponavljal bolj zase kot zanjo: »Res, čisto prepričan, drugače ne more biti, vse je res.«

»Česa ne poveš?«

»Da.«

Gospodinja si je od jeze lomila prste, primaknila se je za korak bliže in skoraj šepetaje rekla: »Pa misliš, da ti res verjamem? Pa misliš, da sem ti verjela? V začetku že, toda kmalu sem zvedela vse, kar se zvedeti da o tvojem Ivanu.«

»Nič niste zvedeli, nič,« je rekel Vrtačnik. »Le tisto, kar sem vam jaz povedal. Nič drugega niste mogli zvedeti.«

»Vse kaj drugega, stari norec. Hočeš, da ti povem prav vse od začetka pa do kraja, hočeš?« Gospodinja je zviševala glas, da je odmevalo med zidovi dvorišča. Okna hiše so se odpirala in Vrtačnik se je začel počasi ritenski umikati proti vhodu.

»Kam bežiš, tu stoj, da ti vse povem, kajti nekdo ti mora povedati v obraz, ker drugače boš res nekega dne znorel. Na pol si že tako in tako. Skušala sem biti s tabo dobra. Ljudje!« Zdaj je pogledala po oknih. »Dobra res, boljša kot marsikatera poročena žena, čeprav nisem dobivala za plačilo ničesar razen piškave najemnine in pravljice o Ivanu. Ivan v Kanadi, Ivan ima lepo službo, Ivan pride drugo leto,

Ivan igra nogomet. In ta Ivan, ljudje, leži že šestnajst let na pokopališču, da! Na pokopališču!«

»Nehaj!« je zavpil Vrtačnik in se prijel za glavo. »Nehaj vendar!«

»Ne, ne bom, naj vsi slišijo. Naj slišijo tudi, zakaj je tam in kako je prišel tja!«

»Molči!« je zavpil. »Molči!«

»Ne, ne bom. Naj vsi slišijo. Bilo je samo zaradi piva. Zahotelo se ti je po kosilu piva pa si poslal Ivana v gostilno po pivo, čeprav ti je žena prigovarjala, da je zunaj nevarno, da je bila tistega dne že racija, čeprav so se slišali streli.«

»Ne, ni res, ni!« je zavpil Vrtačnik s hripavim glasom in stiskal ročaj svojega kovčka. Hotel je zbežati, hotel izginiti iz tega globokega dvorišča, toda ni mogel vzdigniti nog. Zrl je v gospodinjo kot v tujega človeka, katerega nikoli ni videl, proti kateremu je brez moči. »Lažeš, veš, da lažeš, ni res!«

»Pa še kako je res! Zaman sta ga čakala, njega in tvoje pivo. Šele čez dve uri so vama ga prinesli v stanovanje, mrtvega, mrtvega, mrtvega! To je resnica, to!«

Nada, ki je sedela na oknu, je zajokala v dlani, stekla v svojo sobo in se, tresoč se od joka, vrgla na posteljo.

Na dvorišču, pod odprtimi okni, je stiskal Vrtačnik v rokah kovček in vpil: »Ni res! Ni res! Ni!«

»Pa še kako je res. To veš tudi sam, to ve tudi Francka, čeprav ti nikoli ni rekla. Prav tako kot jaz, ker je mislila, da boš počasi ozdravel. To je vedela in še ve tudi tvoja žena, ki te je zaradi tega zapustila in se poročila z drugim!«

Zdaj Vrtačnik ni več vzdržal. Zakril si je oči z dlanjo, kot da bi hotel izbrisati zle sanje, in je zajokal kot otrok. Gospodinja ga je gledala s stisnjenimi usti, s sovraštvom v očeh in na oknih so viseli ljudje, gledali na dvorišče in molčali.

Šepetal je v dlani: »Pusti, ne govori mi o tisti cipi, pusti!«

»Saj sem vedela, kaj boš rekel. In kaj si ti. Prevarant, lažnivec, idiot!«

Takrat se je Vrtačniku iztrgalo: »Pa zakaj bi bil prevarant in idiot, zakaj. Morda je res, kar si rekla. Morda sem si res izmislil pravljico. Toda nikomur nisem z njo žalega storil. Kaj vas briga, kaj se mešate v to. Zakaj ne morete mimo mene, ne da bi vas na meni kaj ne motilo. Pa naj bo to gumb, pričeska ali moj Ivan. Ivan je bil vse, kar sem imel, zame je še vedno živel in zdaj šele si mi ga ubila, ti, stara cipa, ki si legla v posteljo, ne da bi ti kaj rekel!«

»To je hvaležnost, poslušajte ljudje, to je njegova hvaležnost, zato, ker sem mu želela le dobro!«

»Saj to je tisto. Preveč dobrega ste mi želeli in to je bilo napak. Ničesar bi mi ne bilo treba želeli, ne dobrega ne slabega, prav ničesar. Pustiti bi me morala pri miru, čisto pri miru, da bi bil lahko sam s sabo, sam s sabo, razumeš, razumeš!« Zdaj je vpil in mahal z rokami in s solznimi očmi taval po ljudeh na oknih in še nadaljeval: »Zapomnite si to vsi, vi vsi, ki tako skrbite za soljudi. Nobene pravice nimate do tega, nobene!«

Z vso silo je vrgel ob tla svoj mali kovček, da se je odprl, da so se pisma vsula na mokri črnkasti asfalt in obležala na njem kot krpa od nekod prinesenega snega. Obrnil se je ter z velikimi koraki odšel z dvorišča.

Gospodinja je zagledala pisma, se sklonila vsa tresoča, jih začela metati okoli sebe in vpiti: »To so ta njegova pisma od sina. Sam jih je pisal, sam! Poglejte!« Metala jih je okoli sebe, jih mečkala in trgala, dokler se ni utrudila. Potem je obstala s povešenimi rokami sredi razmetanega, raztrganega papirja in zajokala: »Samo dobro sem mu hotela, samo dobro, ljudje!«

Vrtačnik je hitel proti trgu, se zaletaval v ljudi in na križišču toliko da ni prišel pod avto. Ko je šel mimo prodajalcev rož, ga je poklical Janez. Zagledal je Janeza in Špelo vsakega ob svojem štantu. Hotel je nadaljevati pot, ne da bi se ustavil. Toda Janez je skočil k njemu in ga prijel za rokav: »Kaj ti pa je, čisto bled si?«

»Nič,« je rekel Vrtačnik in se skušal zbrati.

»Si že pisal za koledar?«

Vrtačnik se je zazrl v Janeza, kot da bi ga ne razumel, potem pa je odkimal z glavo in rekel: »Veš, dobil sem pošto. Ponesrečil se je. Smrtno.«

»Ivan?«

Vrtačnik je prikimal.

»Pa ja ne pri železniški nesreči? Pred uro sem čital.«

Vrtačnik je omahoval, potem pa rekel: »Da, pri železniški nesreči.« Janezu je bilo nerodno, ni vedel, kaj bi: »Ja, moje sožalje!« Ponudil mu je roko.

»Hvala.«

»Grem povedat Špeli,« je rekel Janez, ne da bi pogledal Vrtačnika v obraz.

Vrtačnik je gledal čez trg in tiho jokal. Ko je videl, da je Janez odšel, je skoraj stekel skozi množico proti trolejbusni postaji.

Izstopil je pred pokopališčem in stopil vanj, ne da bi pozdravil (kot običajno) vratarja.

Šel je do ute, kjer so grobarji spravljali orodje, in vzel težak kramp. Potem je šel na zadnji konec pokopališča, do črnega marmornatega nagrobnika, na katerem je pisalo: Tukaj počiva Ivan Vrtačnik rojen 25. februarja 1926, padel od fašistične krogle 12. aprila 1942. Naj mu bo zemljica mila. Oče in mati.

Zrl je nekaj časa skozi solze v črno ploščo, potem je stisnil ustnice in krepko zamahnil s krampom, da se je plošča prelomila na dvoje, in tolkel je kot obseden in razbijal med jokom, dokler mu niso pazniki s silo vzeli krampa ter ga onemoglega odvedli s pokopališča.